

ประกาศตั้งสมณศักดิ์

ศุภมัสตฺ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตภาค ๒๔๗๒ พรรษา
ปัจจุบันสมัย สรรปสมพัตสร กุมภาพันธ์มาส . จตุรวิงศ์
สุรทิน จันทรवार โดยกาลบริจเฉท

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหันตเดชน
ติลกรามาธิบดี เทพยปรียมหาราชรวังศ อสัมภินพงศพีระ
กษัตริ บุษยรัตนราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราช
สังกาศ อุภโตสุชาติสาศุทธเคราหณี จักรีบรมนาถ จุพาลง
กรณราชวรังกูร มหามกุฏวงศวีรสुरิชัยฐ ราชธรรมทศพิช
อุต์กฤษณนิบุณ อตุลยกฤษฎาภินีร์หาร บูรพาธิการสุสาชิต

ชั้นยลัทธิจักรเสภาภคยสรรพางค์ มหาชนโตมางคมาณฑ
สนธิมตสมันตสมาคม บรมราชสมภาร ทิพยเทพาวตาร
ไพศาลเกียรติคุณ อุดมศักดิ์เดช สรรพเทเวศปรียานุรักษ์
มงคลดัดคนเนมาห้วย สุโขทัยธรรมราชา อภินาวาศิลปศึกษา
• เชนาวุธ วิชัยยุทธศาสตร์โกศล วิมลนรรยพินิต สุจริตสมา
จาร ภัทรภิธานประติภานสุนทร ประวรศาสนอุปสมถก
มูลมุขมาตยวรนายกมหาเสนานี สราชนาวีพยุหโยชไพยมจร
• บรมเชษฐโสทรสมมต เอกราชยศสทธิกรมบรมราชสมบัติ
นพปฎลเศวตฉัตรดิฉัตร ศรีรัตนปลัทธิคุณ มหาบรมราชา
ภิเษกาภิษิต สรรพศทิกวิจิตรเดโชไชย สกลมหิศวรมหา
สุวามินทร์ มหเศรษฐมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถ
ชาติอำชัญยาศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ วิศิษฏ์ศักดิ์
• นเรศวราชิบดี เมตตากรุณาศิลปินหฤทัย อโนปไมยบุญการ
สกลไพศาลมหาธิราชิบดีนทร ปรมินทร์ธรรมิกมหาราชา
ธิราช บรมนาถบพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า ฐานันดรศักดิ์เจ้าคณะใหญ่หนใต้
อันเป็นตำแหน่งสำคัญในมหาเถรสมาคมยังว่างอยู่ สมควร
จะยกพระมหาเถรเจ้า ผู้ถึงพร้อมด้วยสมณคุณชั้นสถิติใน
สมณศักดิ์ และสถาปนาสมณฐานันดรเจ้าคณะสงฆ์แทนที่
สืบต่อไป บัดนี้จวบกาลฉัตรมงคลอุดมสมัย • ควรจะพระคุณ

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๖ หน้า ๓๕๕

อิสตรียศพระมหาเถระไว้ให้บริบูรณ์ โดยอนุกรมตามตำแหน่ง เพื่อจะได้แบ่งภาระช่วยกัน ประกอบศาสนกิจให้สำเร็จประโยชน์แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ตามสามารถ . . .

ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอรัญวาสี ประกอบด้วยคุณธรรมอนันตโกศล วิมลปฏิภาณญาณปรีชา ดำเนินในสัมมาปฏิบัติ ทรงสมณคุณพุดกิจปรหิตจรรยาแจ้งอยู่ในประกาศ สถาปนาเป็น เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอรัญวาสี เมื่อพระพุทธศาสนาจุลกาล ๒๔๖๖ พรรษา นั้นแล้ว บัดนี้ก็เจริญด้วยชนมายุกาลรัตตัญญภาพ เป็นผู้ทราบประจักษ์แจ้งในธรรมเนียมประเพณีพิธีสงฆ์ทั้งปวงแต่กาลนาน มีพรหมจริยวัตรศีลสมาจารเรียบร้อย สมบูรณ์บริสุทธิ ควรนับว่าเป็นสตุพุทธมุนีศาสนาภีรต มีอชยุสัยหนักน้อมไปในพระพุทธศาสนา ยั่งยืนอยู่ในจารีตรสมณวงศ์ เป็นหลักเป็น ประธาน พระสงฆ์ คณะมหานิกายใน ปัจจุบัน นี้ยากที่จะมีผู้เสมอเหมือน ทั้งตั้งอยู่ในตำแหน่งพระราชาคณะมานานถึง ๔๐ ปี สถิตในมหาเถรธรรมราศี เป็นครุภาวนียสถานแห่งสงฆ์อันพิเศษ เป็นเหตุให้ถึงอธิปัตติธรรมสมควรจะเป็นที่ทักษิณมหาคณิศวราจารย์ พระราชาคณะผู้ใหญ่ มีอิสตรียศยิ่งกว่าสมณนิกรฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสี หนได้ทั้งปวงได้

เล่ม ๕๖ หน้า ๓๖๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๒

จึงมีพระบรมราชโองการมาถพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรงส
สั่ง ให้สถาปนาสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นสมเด็จพระ
ราชำคณะทักษิณมหาคณิศวราชบิดี มีราชทินนามตามจารึก
ในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระวันรัต ปริยัตติพิพัฑฒนพงศ์
วิสุทธสงฆปริณายก ตรีปิฎกโกศล วิมลคัมภีรญาณสุนทร
มหาทักษิณคณิศสร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี
สถิตณวัดสุทัศน์เทพวราราม ราชวรมหาวิหารพระอารามหลวง
เจ้าคณะใหญ่หนใต้ มีฐานานุกัตต์ควรตั้งฐานานุกรมได้
๑๐ รูป คือ

พระครูปลัดสัมพิพัฑฒนสุตาจารย์ ญาณโกศล สกล
คณินทร์ ทักษิณสังฆนายก ปิฎกธรรมรักจิต ๑

• พระครูวินัยธร ๑

• พระครูธรรมธร ๑

พระครูพรหมสร พระครูคู่สวด ๑

พระครูอมรศัพพ์ พระครูคู่สวด ๑

พระครูธรรมคุด ๑

พระครูพุทธบาล ๑

พระครูสังฆกิจจารักษ์ ๑

พระครูสมุห ๑

พระครูโบฎีกา ๑

อนึ่งทรงพระราชดำริว่า พระธรรมวโรดม ประกอบด้วย
สุขุมถ่อมถ่อมปรีชาในพระปริยัติปัญญาธรรมทั้งบาลีและอรรถกถา
มีอุตสาหะวิริยในกิจการ แห่ง พระพุทธศาสนา ได้ย่อหย่อน
ชักนำพุทธศาสนิกนิกรให้สมาทานอาภายาหาราเรงในกุศลจริยา
จัดการศึกษาธรรมวินัยให้รุ่งเรืองเจริญขึ้นเป็นอันมาก ปรากฏ
คุณสมบัติในประกาศสถาปนาเป็นเจ้าคณะรองหนใต้ เมื่อ
พระพุทธศักราช ๒๔๖๖ พรรษา นั้นแล้ว พระธรรม
วโรดมบำเพ็ญสมณวัตร ประพฤติวิสุทธศาสนพรหมจรรย์
เรียบร้อยมาช้านาน ทรงคุณธรรมทางปฏิบัติในพระพุทธ
ศาสนา ได้เป็นครูบิชยาจารย์มหาชนเป็นอันมาก อุดสำห
สั่งสอนภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ศาสนิกบริษัทยให้ดำเนินทาง
สัมมาปฏิบัติขุดตุดิต้องตามธรรมปฏิบัติ และพระราชคณะ
สหชาติร่วม พระบรมราชสมภพใน สมเด็จพระบรมชนกนาถ
เป็นที่ทรงพระมหากรุณา ก็ปรากฏแต่พระธรรมวโรดมองค์
เดียวในบัจจุบันนี้ที่ดำรงสมณฐานันดรศักดิ์ชั้นสูงอยู่ บัดนี้
ก็เป็นผู้เจริญด้วยพรรษาอายุกาลวิวุฒิ สมควรจะเป็นที่มัทธนิม
มหาคณิศวราจารย์ พระราชาคณะผู้ใหญ่มีอิสริยยศยิ่งกว่า
สมณนิกรฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสีหนกลางทั้งปวงได้

จึงมีพระบรมราชโองการมาณพระมณฑุรสุรสิงหนาทดำรง
สั่ง ให้สถาปนาพระธรรมวโรดม เป็นสมเด็จพระราชาคณะ
มัชฌิมมหาคณิศวราชบิดี มีราชทินนามตามจารึกในสุพรรณ
บัฏว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ สมถวิปัสสนายานปรีชา
สัปตวิสุทธิจริยาสมบัติ นิพัทธสัลเลขชุตงคธารี ตรีปิฎกโกศล
สกลมัชฌิมคณิศรบรรพตสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี
สถิตณวัดพระเชตุพล วัฒนมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร พระ
อารามหลวง เจ้าคณะใหญ่หนกลาง มีฐานานุกรมได้ ๑๐ รูป คือ

พระครูปลัดสัมพิพัฑฒนพรหมจริยาจารย์ ปรีชายาน
พวยากีรัต มัชฌิมสังฆนายก ปิฎกขรรหมรรักขิต ๑

พระครูวินัยธร ๑

พระครูธรรมธร ๑

พระครูศัพทสุนทร พระครูคู่สวด ๑

พระครูอมรโฆสิต พระครูคู่สวด ๑

พระครูวิจิตรสังฆการ ๑

พระครูวิจารณ์โกศล ๑

พระครูธรรมรรักขิต ๑

พระครูสมุห ๑

พระครูใบฎีกา ๑

อนึ่งทรงพระราชดำริว่า พระธรรมโกศาจารย์ เป็นผู้
มีปรีชาญาณในพระไตรปิฎกสุตาคม ได้เป็นเปรียญ ๕
ประโยคมาแต่ในรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็น
พระราชาคณะตำแหน่ง พระอริยภักดี พระราชสุธี พระเทพ
โมลี พระธรรมโกศาจารย์ เป็นลำดับมา ก็รักษาสมณจาร
สมบัติและประเพณีราชการเรียบร้อย สมควรแก่ตำแหน่ง ทุก
ประการ ได้เป็นเลขานุการและพระอุปฐากในสมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า ที่ทรงยกย่องว่าเป็นอันเตวาสิกผู้สนิท และ
เป็นผู้เอาการธุระพระศาสนา เมื่อทรงพระกรุณาโปรดให้
เป็นเจ้าวัดราชาธิวาส จึงมีความรอบรู้จัดระเบียบการปกครอง
และปฏิสังขรณ์พระอารามเรียบร้อยเป็นอันดี ทั้งการศึกษา
พระปริยัติธรรมก็รุ่งเรือง มีพระภิกษุสามเณรทรงภูมิบาเรียน
ประดับด้วยนักธรรมชั้นนวกะมัชฌิมะตราบเท่าเถรภูมิ อนึ่ง
พระธรรมโกศาจารย์ มีวิจารณ์ญาณค้นคว้าสอบสวนข้ออรรถ
ธรรมในพระพุทธศาสนาออกมาสั่งสอนเทศนา ด้วยปรีชา
ฉลาดในโวหารเทศนาวิลาสปรีวารตน์วิเชียรโมบาย สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้าทรงสรรเสริญไว้ว่ารู้จักแสดงเทศนาให้เหมาะ
แก่บริษัทผู้ฟัง และถูกความต้องการแห่งพระศาสนาและ
ราชอาณาจักร ทรงนับพระหน้ากว่าเป็นพระธรรมกถึก ใน

คราวที่จัดตำแหน่งฝ่ายปริยัติเป็นคฤกษบบริหาร พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดยก
เป็นพระคณาจารย์เอกในทางแสดงธรรม มีตำแหน่งเทียบ
เท่าเจ้าคณะมณฑล อีกประการหนึ่ง พระธรรมโกศาจารย์
ได้เป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร
เป็นอันมาก สามารถอบรมภิกษุสามเณร แม้ในทาง
วิปัสสนาธุระสืบประเพณีวัดราชาธิวาสแต่เดิมมา ในทาง
ปริยัติ พระธรรมโกศาจารย์ได้เป็นกรรมการสนามหลวง
สอบพระปริยัติธรรม เคยเป็นผู้ดูกรมหามกุฏราชวิทยาลัย
เป็นแม่กองสอบไล่สนามมณฑลภูเก็ตเมื่อแรกมีการสอบของ
มณฑลนั้นเป็นต้น เป็นผู้ชำระพิมพ์พระบาลีไตรปิฎกอัน
ควรแก้ไขพิมพ์ขึ้นใหม่ และเป็นธุระในการพิมพ์อรรถกถา
ชำระต้นฉบับให้ถูกต้องเป็นเบื้องต้นจนถึงตรวจใบพิมพ์เป็น
ที่สุด ในการบริหาร พระธรรมโกศาจารย์ได้เป็นเจ้าคณะ
มณฑลภูเก็ตและมณฑลอื่น ๆ ก็มีน้ำใจเห็นแก่พระพุทธ
ศาสนาเป็นการธุระในกรณีเช่นนั้น ๆ บริหารคณะมณฑลมา
โดยเรียบร้อย นอกจากนี้พระธรรมโกศาจารย์ประกอบด้วย
ศัพทสมบัติ มีสำเนียงไพเราะเป็นที่พอใจในบริษัทผู้ตั้งอยู่
ในศัพทประมาณ จึงได้โปรดให้มีหน้าที่ประกาศเทวดาใน

พระราชพิธีตรุษสงกรานต์แต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นต้นมา อนึ่ง
พระธรรมโกศาจารย์ เป็น พระราชาคณะ สหชาคร่วม พระบรม
ราชสมภพในสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระมหากรุณาโปรดปรานา
ด้วยสมณกัปปิโยปการณ์เป็นพิเศษ ทั้งเป็นผู้ที่พระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรู้จักคุ้นเคยนับถือมาแต่ก่อน บัดนี้ก็มี
พรรษาอายุกาลเจริญทวีขึ้น ยังยืนอยู่ในสมณปฏิบัติสมบูรณ์
ด้วยคุณธรรมมิได้เสื่อมถอยสมควรเพิ่มฐานันดรศักดิ์ให้
ดำรงในตำแหน่งสูงได้

จึงมีพระบรมราชโองการมาณพระมณฑุรสุรสิงหนาทดำรงส
สั่ง ให้สถาปนาพระธรรมโกศาจารย์เป็นพระราชาคณะทักษิณ
มหาคณิศวราณุนายก มีราชทินนามตามจารึกในหิรัญบัฏ
ว่า พระธรรมวโรดมบรมญาณอดุล สุนทรนายก ตรีปิฎก
คุณาลังการภุมิต ทักษิณทิสคณิสสรบวรสังฆาราม คามวาสี
สถิตณวัดราชาธิวาส ราชวรวิหาร พระอารามหลวง เจ้า
คณะรองหนใต้ มีฐานันดรศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมได้ ๔ รูป คือ
พระครูปลัดสวัชฌนสุตคุณ ไพบูลคณินทร์ ทักษิณสัง
ฆานุนายก ๑

พระครูวินัยธร ๑

พระครูธรรมธร ๑

• พระครูศัพทวิมล พระครูคู่สวด ๑

พระครูมงคลวิลาส พระครูคู่สวด ๑

• พระครูสังฆรักษ์ ๑

พระครูสมุห ๑

พระครูใบฎีกา ๑

• ขอ อาราธนาพระคุณทั้งปวง ผู้ได้รับ พระราชทาน เลื่อน
สมณฐานันดรเพิ่มอิสริยยศในครั้งนี้ จงรับธุระพระพุท
ศาสนา เป็นภาระสั่งสอนช่วยระงับอชักรณและอนุเคราะห์
พระภิกษุสามเณรในคณะและในพระอาราม ตามสมควรแก่
กำลังและอิสริยยศที่พระราชทานนี้ และขอจงเจริญอายุ
วรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์จรัสสถิติ วิรุพหิ
ไพบูลย์ในพระพุทศาสนา เทอญ ๆ